

## Тема Україна в роки Першої світової війни

### План

1. Україна в геополітичних планах країн Антанти і Центральних держав
2. Війна та українські політичні сили.
3. Головна українська рада. Союз Визволення України.
4. Загальна українська рада.

### Література;

П-1: Історія України: підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти /В. С. Власов, С. В. Кульчицький, К.: Літера ЛТД, 2018, Розділ I, §1

П-2: Кульчицький С.В., Лебедева Ю.Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010, §10

П-3: Пометун О. І., Гупан Н. М. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Освіта, 2015, розділ II, тема 7

П-4 Турченко Ф. Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010, тема 2, §24-25

1. На початку ХХ ст. боротьба за прибутки змінила стосунки між провідними європейськими державами. Вони згуртувалися за власними інтересами у два протидіючі блоки: **Троїстий Союз і Антанту**, що прагнули поділу світу.

19 липня (1 серпня) 1914 р. розпочалася Перша світова війна. **Україна**, маючи значний економічний потенціал, стала **об'єктом геополітичних інтересів ворогуючих сторін**. Зокрема, уряд Німеччини напередодні війни поширював ідею, що український та інші народи Східної Європи не здатні створювати власні держави, а тому **історичною місією німців є поглинання й освоєння цих земель**. Водночас Німеччина розглядала українські землі як плацдарм для проникнення на Схід.

Австро-Угорщина під гаслом возз'єднання «братів-русинів» планувала приєднати до своїх володінь Волинь і Поділля, що були у складі Російської імперії.

Росія під гаслом «віковічної мети об'єднання всіх руських земель» претендувала на Східну Галичину, Закарпаття і Північну Буковину, що входили до Австро-Угорщини.

Окрім того, між ворогуючими державами розпочалася боротьба за союзників. Австрійські і російські дипломати схилили Румунію воювати на їхньому боці, обіцяючи надання українських земель, які вони планували відібрати одне в одного.

Для українців війна набувала особливої трагічності. За відсутності власної держави, котра мала б захистити їхні інтереси, народ опинився у протиборчих таборах. Понад 3,5 млн українців у російській армії і 250-300 тис. в австрійській військовим шляхом відстоювали чужі інтереси.

Та найгіршим виявилось те, що сини одного народу, розділеного двома імперіями, були змушені вбивати один одного.

2. Перед українською громадськістю постали нагальні питання — як ставитися до війни і кого підтримувати.

Політичні сили Наддніпрянщини звернулися до українців із закликом підтримати Росію у війні. З такою ідеєю виступив лідер українських соціал-демократів С. Петлюра і деякі інші діячі українського руху. Вони закликали народи Росії всебічно підтримати Росію у війні проти Німеччини та Австро-Угорщини, сподіваючись, що після війни російський уряд з почуття вдячності змушений буде надати Україні автономію..

**З позиції російського патріотизму виступили також емігранти — москвофіли, які перебралися з початком війни із західноукраїнських земель до Києва. Вони створили «Карпато-руський визвольний комітет» і через нього зверталися до українців Галичини, аби ті зустрічали російську армію хрестною ходою і церковними вітальними дзвонами.**

Однак російська влада обережно поставилася до українських політичних сил і громадських рухів. Зокрема, вона уважно стежила за «Товариством українських поступовців» (ТУП), що на початку війни рекомендувало українській інтелігенції дотримуватися нейтралітету. Чимало лідерів ТУП опинилося під пильним оком поліції, а М. Грушевського заарештували за підозрою у шпигунстві.

**Отже, на початку Першої світової війни більшість українців Наддніпрянщини перейнялися проросійськими патріотичними настроями у сподіванні на те, що така позиція розширить їхні національні права у майбутньому. Але були й ті, хто висловлював сумніви щодо таких перспектив. Фактично війна посилила протиріччя серед українців.**

Серед українців Західної України також не було єдності щодо воюючих сторін. З перемогою Росії, як було вже сказано, пов'язували своє майбутнє москвофіли. **Головні західноукраїнські партії - мали проавстрійську орієнтацію.**

3. Політики і національно свідомі частина народу західноукраїнських земель розглядали початок війни як можливість активізувати виборювання своєї держави. Лідери трьох політичних партій (Української національно-демократичної, Української радикальної та Української соціал-демократичної партії) **1 серпня 1914 р.** створили у Львові міжпартійну організацію — **Головну українську раду (ГУР)**. Головою обрали **К. Левицького**.

**Головними вимогами національної програми Ради було утворення самостійної Української держави на територіях, які до війни належали Російській імперії, і національно-територіальна автономія західноукраїнських земель, об'єднаних в окремий коронний край.** На думку лідерів ГУР, парламентські традиції Австро-Угорщини, на відміну від імперської Росії, давали шанс українській автономії.

ГУР звернулася з відозвою до українців, закликаючи усіх, хто не підлягав мобілізації, створювати загони добровольців для захисту Австро-Угорщини. Такі формування планували політично підпорядкувати Головній українській раді.

Відродженням української державності разом з ГУР активно опікувався **Союз визволення України (СВУ), створений у Львові 4 серпня 1914 р.** політичними емігрантами з Наддніпрянщини (**Д.Донцовим, В. Дорошенком, А. Жуком, М. Залізником та ін.**).

Організаційний центр СВУ розташувався у **Відні**, мав філії у Берліні, Львові, Лозанні, Стамбулі, а його представники діяли у десяти країнах.

**СВУ прагнув представляти інтереси українського населення, що проживало в Росії.**

**Члени Союзу заявляли, що бажають поразки Росії і прагнуть створити самостійну українську державу з демократичним ладом, який здатен гарантувати громадянські свободи для людей усіх національностей і віросповідань. Програма організації передбачала існування України у формі конституційної монархії (на чолі з представником династії Габсбургів).**

СВУ вів активну роботу серед українських солдатів, що потрапили в полон до російської армії. Значну їх кількість вдалося перевести до окремих таборів у Австро-Угорщині, де були ліпші умови життя, і здійснювалася національно-просвітницька діяльність. У багатьох таборах було налагоджено випуск газет і журналів, створювалися бібліотеки, аматорські гуртки, освітні курси.

Завдяки діяльності СВУ з полонених українців були сформовані **Сірожупанна і Синьожупанна дивізії**, що пізніше воювали за незалежність Української Держави. СВУ проіснував майже до завершення війни, припинивши діяльність наприкінці 1918 року.

4. Війна набувала затяжного характеру. Підтримка східними і західними українцями «своїх урядів» у війні очікуваних результатів не дала. Намагання відродити українську державність у такий спосіб виявилися марними. Ураховуючи ситуацію, лідери національного руху західноукраїнських земель вирішили змінити тактику і трансформувати ГУР в організацію, яка б представляла інтереси всього українського народу.

5 травня 1915 р. її було реорганізовано у **Загальну українську раду (ЗУР)**. Українські політичні лідери, спираючись на ЗУР, хотіли привернути увагу громадськості до ідеї відродження української держави в межах її етнічних земель. Президентом Загальної української ради став **К. Левицький**.

Українські політики очікували національно-територіального розмежування Галичини на Західну (польську, з центром у Кракові) та Східну (українську, з центром у Львові). **Всі українські землі мали об'єднатися в єдиний коронний край в межах Австро-Угорщини з правами територіальної автономії.**

В листопаді 1916 р. за погодженням з Німеччиною Австрія визнала державність Польщі до складу якої мала увійти Галичина без поділу на західну і східну частини.

Таким чином українське питання не було вирішене. Українські політичні діячі в Австро-Угорщині почували себе зрадженими. **Проголошення автономії Галичини без її поділу на українську і польську частини означало фактичне поглинення українських земель Польщею. На знак протесту ЗУР саморозпустилася.**

**Дом. завдання: скласти короткий конспект лекції**